

Schutte

niet als lid van de regering. Maar hoe moet ik me dat nu voorstellen? Er is dan een zelfstandige, vaak ervaren Koning met een nauwe band met en een groot gezag onder de burgers, naast de regering. Wat betekent dit voor het gezag van de regering? Een vergelijking met een president in Duitsland gaat alleen al niet op, omdat zo'n president slechts een beperkte ambtsperiode heeft en geen deel uitmaakt van een eeuwenoude dynastie. Is het dan niet veel beter om van de grote kennis en het gezag van de Koning gebruik te maken binnen de regering, onder ministeriële verantwoordelijkheid?

Maar, vragen sommigen bezorgd, oefent de Koning dan geen macht uit waarover hij geen verantwoording behoeft af te leggen? Het antwoord ten principale hierop is de ministeriële verantwoordelijkheid. Binnen de grenzen van die verantwoordelijkheid mag de Koning invloed uitoefenen en ministers doen er verstandig aan daarvoor open te staan. In dit verband wijs ik met instemming op de uitspraak van de vice-president van de Raad van State, dat één van de belangrijke functies van het koningschap in een democratie is het bewaken van de constitutionele spelregels. Een andere staatsraad, de heer Hoekstra wees erop, dat de Koning moet opkomen voor groepen in de samenleving die onvoldoende aan bod komen en als onafhankelijke moet waken tegen partijdigheid en vooringenomenheid.

Mits een en ander blijft binnen de grenzen van de ministeriële verantwoordelijkheid is niets tegen zo'n invulling van het koningschap. Integendeel, zo'n invulling past bij uitstek bij de traditionele rol van de Oranjes. Deelt de minister-president dit standpunt?

Ja, en dan is er het geheim van het Noordeinde. Zoals er het geheim is van de Treveszaal. Wat is daar mis mee? Ministers moeten zich verantwoorden over beleid, niet over gewisselde gedachten. Het is de taak van de minister-president ervoor te zorgen dat wat geheim is, ook geheim blijft.

Aan wat de minister-president schrijft over het voorzitterschap van de Raad van State heb ik weinig toe te voegen. Het gaat hier om één van de oudste staatkundige tradities, waarover alleen vanachter een bureau vragen zijn te stellen. Het van rechtswege zitting hebben van de

vermoedelijke troonopvolger is zelfs van bijzondere waarde. Houden zo!

Met betrekking tot de rol van de Koning bij de kabinetsformaties kaatst de minister-president de bal terug naar de Kamer. Gelet op de voorgeschiedenis is dat handig en logisch. Er ligt een motie-Kolfschoten al dertig jaar op uitvoering te wachten. Kennelijk heeft de eerste poging niet naar meer gesmaakt. De staatscommissie-Biesheuvel wilde de zaak aanscherpen door de nieuw gekozen Kamer te verplichten binnen een week te komen met een voordracht voor een formateur. Dat ook deze aanbeveling nog nooit is opgevolgd, geeft al aan dat de echte moeite bij de formatie niet zit bij de aanwijzing van een formateur door de Koningin, maar bij de onmacht of de onwil van de meest betrokken Kamerfracties snel kleur te bekennen. Een wettelijke termijn kan dan niet veel meer zijn dan een termijn van orde, met als enige sanctie dat de Koningin vervolgens zelf de procedure vervolgt.

Een vergelijking met de vorming van een college van burgemeester en wethouders gaat ook mank. Daar is nog steeds sprake van een monistische verhouding en een traditie dat de voorzitter van de grootste fractie het initiatief heeft. En zelfs dan wordt de wettelijke termijn wel overschreden.

Als we echt iets willen doen aan de formatieprocedure, dan zijn er belangrijker zaken te verbeteren. Dan moet het regeerakkoord kort en bondig zijn met een inhoudelijke bijdrage van de kandidaat-bewindslieden. Dan moeten wij af van de schimmige figuur van één of vaak meer informateurs. Kortom, politici moeten zich na verkiezingen kwetsbaar durven opstellen. Zolang dat niet het geval is, is de Koningin bij uitstek geschikt om op basis van uitgebrachte adviezen en onder verantwoordelijkheid van de formateur de vorming van een kabinet te helpen mogelijk maken.

In de discussie over het koningschap speelt de ministeriële verantwoordelijkheid een essentiële rol. Artikel 42 van de Grondwet verbindt de onschendbare Koning aan de verantwoordelijke minister. Maar wie is die minister eigenlijk? Is dat de desbetreffende vakminister, zoals uit de meervoudsvorm van artikel 42 zou kunnen worden afgeleid? Of is het de minister-president? Of beiden misschien? Ik

kom hierop, omdat de Raad van State onder punt 7 van zijn advies stelt dat het van belang is dat de op grond van artikel 42 bestaande ministeriële verantwoordelijkheid wordt geëffectueerd door de minister-president tegenover de Staten-Generaal. Vervolgens worden dan allerlei concrete taken van de minister-president genoemd en wordt hij zelfs aangespoord daar wat meer aan te doen. Hoe verhoudt zich nu de ministeriële verantwoordelijkheid van de minister-president tot die van de vakminister? Om een voorbeeld te noemen: als de Koningin een buitenlandse vertegenwoordiger ontvangt, wie draagt daarvoor de politieke verantwoordelijkheid: de premier of de minister van buitenlandse zaken?

Wij mogen dankbaar zijn voor onze constitutionele monarchie. Niet als een voor export bestemd model, wel als een staatsvorm die recht doet aan de verbondenheid van Nederland en het Huis van Oranje en die haar waarde meer dan bewezen heeft. De wenselijkheid van een andere invulling kan altijd onder ogen worden gezien, maar de meeste ideeën die aanleiding gaven tot deze discussie hadden een hoog studeerkamergehalte.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.35 uur tot 14.20 uur geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, te behandelen op donderdag 12 oktober bij het begin van de vergadering:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet op het voortgezet onderwijs inzake

Voorzitter

enkele technische aanpassingen (27266).

Ik stel voor, de stemmingen over het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (pensioenopbouw, waarde-overdracht en waarde-overname, alsmede enige andere onderwerpen) (26043) van de agenda af te voeren.

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat de voor gisterenavond geplande interpellatie over de verkiezingen in het voormalige Joegoslavië niet door heeft kunnen gaan. U moet er rekening mee houden dat er een plenaire afronding, inclusief eventuele stemmingen, zal zijn na afloop van het algemeen overleg daarover in het Europa-overleg van hedenmiddag. Dit AO zal, naar mijn inschatting, plaatsvinden tussen vijf en zes uur vanmiddag. Aansluitend zal dan nog vóór de avondpauze worden gestemd.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Ik zou in dit verband willen vragen of u, als er een motie wordt ingediend, deze sowieso in stemming laat komen dan wel of u dit laat afhangen van het karakter van de motie.

De **voorzitter**: Als ik zeg "u moet er rekening mee houden", dan is het antwoord op uw vraag daarin eigenlijk ingebouwd. Ik kan er niets over zeggen, want het is natuurlijk ook een beetje aan de indiener. Als het zoveel haast heeft dat het nog vanmiddag besproken moet worden, dan kan het ook zoveel haast hebben dat er nog over de motie gestemd moet worden.

Het woord is aan de heer Poppe.

De heer **Poppe** (SP): Voorzitter! Gisteren, op Wereldierendag, stond het voor mij alarmerende bericht in NRC Handelsblad: Brinkhorst wil proef doen met varkensflats. Daarom zou ik een brief willen vragen aan de minister van LNV, waarin hij nadere uitleg geeft over het plan zoals het gisteren in NRC Handelsblad is gepubliceerd. De minister wil geld ter beschikking stellen voor een proef met een agroproductiepark in het Rotterdamse havengebied voor grootschalige industriële landbouw.

Daar zouden 300.000 varkens en 1,2 miljoen kippen gehouden moeten worden in een gebouw van zes verdiepingen. Kortom, een computer-gestuurde vleesfabriek. Ik zou graag uitleg in de brief willen hebben over de volgende aspecten.

Dit plan van de minister lijkt in tegenspraak met de huidige beleidsdoelstellingen: terugdringen van de bio-industrie, en duurzame en biologische vormen van productie in deze sector stimuleren.

De **voorzitter**: Maar, mijnheer Poppe, u weet zelf wel dat u nu bezig bent mondelinge vragen te stellen.

De heer **Poppe** (SP): Nee, voorzitter. Ik wil...

De **voorzitter**: Ja, u wilt ze schriftelijk beantwoord hebben; dat begrijp ik ook wel. Maar misschien kunt u iets korter zeggen wat de inhoud van de brief moet zijn, want anders kunt u beter een extra procedurevergadering van de vaste commissie aanvragen.

De heer **Poppe** (SP): Dit zijn aspecten die ik nu wil noemen, waarop de minister zou moeten reageren in een brief.

In de nota Voedsel en groen gaat hij uit van kwaliteitsproductie in plaats van bulkproductie en daar is dit geheel mee in tegenstelling. De minister heeft gisterenavond nog bij Wereldierendag op TV1, bij de AVRO, lippendienst aan de biologische landbouw bedreven. En daarom...

De **voorzitter**: Mijnheer Poppe, aangezien u kennelijk niet mee wilt werken, zal ik het u dan zeggen. Noemt u de onderwerpen die de minister in de brief moet behandelen en geeft u geen oordeel in de zin van wat u vindt van hetgeen de minister eerder gezegd heeft; noch hoeft u op te sommen wat de minister eerder gezegd heeft. U kunt de onderwerpen noemen die u in de brief behandeld wilt hebben.

De heer **Poppe** (SP): Eén van de onderwerpen, zo heb ik aangegeven, betreft de mogelijke negatieve gevolgen voor de omschakeling naar biologische landbouw, omdat dit financieel een groot probleem is, juist vanwege de concurrentie, door de lage prijzen, van de bulkproductie. Daarom wil ik de minister vragen om

een nadere uitleg over dit project. De minister zegt dat het een proef is...

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Poppe, het spijt me. Dan ontnem ik u het woord.

De heer **Poppe** (SP): Pardon, mevrouw de voorzitter, ik moet toch een klein beetje aan kunnen geven...

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Poppe, ik ga hier over de procedures. Als u dat niet goedvindt, moet u dát aan de orde stellen. Zolang ik daarover ga, voer ik ze uit zoals we ze met elkaar afgesproken hebben. En dat is: als je een brief vraagt en die beantwoord wilt hebben, dan noem je de onderwerpen die je in de brief beantwoord wilt hebben en onthoud je je van commentaar, noch negatief, noch positief; noch hoeft je precies op te sommen in welke context het staat.

De heer **Poppe** (SP): De aspecten heb ik nu genoemd.

De **voorzitter**: Dan zijn wij klaar!

De heer **Poppe** (SP): Nee, voorzitter, de minister heeft nog een aspect genoemd, namelijk dat het een proef is om een ethische discussie op gang te brengen. Ik zou willen vragen of dat nog nodig is, omdat die discussie allang loopt.

De door mij genoemde aspecten zou ik graag in de brief beantwoord willen zien, alsmede de vraag uit welk potje de minister dit project denkt te financieren. Dat was het.

De **voorzitter**: Ja, ik heb het goed gehoord.

De heer **Geluk** (VVD): Wij hebben aanstaande maandag procedurevergadering. Het was waarschijnlijk veel beter geweest als de vragen van de heer Poppe daar gesteld waren en niet hier vandaag plenair.

De **voorzitter**: Ook instemming met mijn beleid hoeft niet uitgesproken te worden, maar ik ben u er wel zeer dankbaar voor.

Ik stel voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Barth.

Voorzitter

Mevrouw **Barth** (PvdA): Voorzitter! De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft vorige week een algemeen overleg gevoerd over het toezichtskader basisonderwijs. De uitkomst van dat debat is voor mijn fractie reden u te vragen het verslag van dat AO op de plenaire agenda te zetten.

De **voorzitter**: Kan dat volgende week, mevrouw Barth?

Mevrouw **Barth** (PvdA): Dat is uitstekend, voorzitter.

De **voorzitter**: Dan zal ik daartoe later een voorstel doen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begroting van de uitgaven van het Huis der Koningin (I) voor het jaar 2001 (27400-I);**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Algemene Zaken (III) voor het jaar 2001 (27400-III);**

- **de brief van de minister-president inzake Beschouwing over het Koningschap (27409).**

De (algemene) beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Kok**: Mevrouw de voorzitter! Ik dank de Kamer voor de inbreng vanochtend in eerste termijn. De begroting van Algemene Zaken zelf en de memorie van toelichting daarbij hebben geleid tot slechts enkele opmerkingen vanuit de Kamer. Dat is begrijpelijk gelet op de grote aandacht die aan de bijgevoegde brief is gegeven. Ik zal straks reageren op de belangrijkste opmerkingen die daarover zijn gemaakt.

Misschien staat u mij toe, voorzitter, dat ik eerst enkele punten bespreek die op de begroting van Algemene Zaken betrekking hebben? De heer Rehwinkel heeft een vraag gesteld over de sponsoring van radio- en televisieprogramma's. Het gaat daarbij met name om de noodzaak van optimale transparantie en een duidelijke aanscherping van richtlijnen op basis waarvan de

minister van Algemene Zaken en ook de Voorlichtingsraad – het gremium waarin de verschillende voorlichtingsdirecteuren en de RVD met elkaar spreken – zoveel mogelijk ex ante kritisch kunnen beoordelen of dergelijke producties nodig zijn, wat de effectiviteit daarvan is en kunnen bezien of er in voldoende mate rekeninggehouden wordt met de daarbij gestelde randvoorwaarden.

Zoals bekend, zijn de richtlijnen ten aanzien van vooraankondiging en afteling aangescherpt. Ik heb de Kamer daarover geïnformeerd. Het lijkt mij dat de thans geldende richtlijnen een goede basis bieden voor die periodieke rapportage aan de Kamer. Dat betekent dat ik in de gedachtewisseling met de Kamer natuurlijk altijd open blijf staan voor de opvattingen die daarover in het parlement bestaan. Als er gelet op de rapportages ideeën bestaan om te komen tot verdere precisering of aanscherping, ben ik uiteraard steeds voor dat debat beschikbaar. Ik meen echter dat wij naar aanleiding van de gedachtewisseling eerder deze zomer over dit onderwerp, een aantal lijnen hebben getrokken die tegemoetkomen aan de wensen zoals door de Kamer geuit.

De heer Rehwinkel heeft ook gesproken over de persconferenties van vrijdag na de ministerraad en de manier waarop de regering zou behoren te bevorderen dat, indien dat wenselijk wordt gevonden, de Kamer in de inrichting van haar werkzaamheden kan ingaan op kwesties die in die persconferentie naar voren zijn gebracht. Er is al gewezen op het vragenuur. Niet in de laatste plaats door uzelf, voorzitter, is ook aangegeven dat het de inrichting van de werkzaamheden van de Kamer betreft. De regering is natuurlijk op ieder moment, ook in de uren van het vragenuur, beschikbaar om de gewenste toelichtingen te geven. In de gedachtewisseling is voldoende tot uitdrukking gekomen dat het bij die persconferenties lang niet altijd om hoofdlijnen van beleid gaat. Dat moet ik helaas bevestigen. Het gaat soms ook over onderdelen van beleid. Het gaat om wetsvoorstellen en om besluiten die in de ministerraad worden genomen. Het betreft soms een kernkwestie die kabinetsbreed speelt, maar heel vaak zijn het belangrijke beleidsonderdelen waarvoor de desbetreffende minister

of staatssecretaris een portefeuilleverantwoordelijkheid heeft. Het spreekt vanzelf dat, als de Kamer dat wil, daarover met hem of haar wordt gesproken en niet met de minister-president, tenzij de minister-president daarover uitspraken heeft gedaan die om andere redenen de aandacht van de Kamer hebben getrokken. Dan komen wij weer bij het vragenuur.

Ik heb de niet bepaald stilgehouden wenk van de heer Rehwinkel goed begrepen: als de Kamer in haar werkzaamheden met de minister-president, vakministers of staatssecretarissen verder wil spreken over kwesties die in de persconferentie hebben gespeeld, zorg dan dat het materiaal hier tijdig is. Persberichten komen vrijdagavond onverwijld bij de griffie van de Kamer. Ook de in de media besproken nieuwe website van Algemene Zaken bevat de persberichten van de ministerraad vanaf het moment dat de persconferentie heeft plaatsgevonden. Dat is een innovatie. Een complicatie is wel dat soms onderwerpen in de raad spelen waarover wel iets moet worden gezegd door de minister-president, maar die nog niet volledig in de vorm van een ondertekende brief van de minister of meerdere bewindslieden zijn geëffectueerd. Er wordt vaak een machtiging gegeven om iets af te werken en over het weekend heen nog enig interdepartementaal overleg te voeren. Dikwijls vragen journalisten in de persconferentie of een bepaald onderwerp aan de orde is geweest. Dat heb ik niet actief naar voren gebracht, maar er is dikwijls de nodige vrije nieuwsgaring aan voorafgegaan. Er gaat dan een gerucht in Den Haag dat een bepaald onderwerp wordt besproken. Ik mag niet jokken, zo heb ik altijd geleerd. Je kunt ook niet iedere keer zeggen: sorry, u hoort er van mij niets over. Je moet wel eens een indicatie geven dat een onderwerp in gesprek is geweest en dat daarover een procedureafpraak is gemaakt. Dan kan er wat ongemak ontstaan, ook voor de Kamer: wij horen via de pers dat er een belangrijk onderwerp in het kabinet aan de orde is geweest en dat er blijkbaar ook al min of meer een besluit is genomen, maar wij moeten toch nog een aantal dagen wachten totdat de brief bij de Kamer komt. Ik zal er nogmaals op aandringen dat wij de termijn van afronding zo kort mogelijk houden